

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Wiedza muzyczna studentów zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej oraz jej weryfikacja w praktyce szkolnej

Author: Mirosław Kisiel

Citation style: Kisiel Mirosław. (2003). Wiedza muzyczna studentów zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej oraz jej weryfikacja w praktyce szkolnej. "Nauczyciel i Szkoła" (2003, nr 1/2, s. 271-283).

Uznanie autorstwa - Bez utworów zależnych Polska - Ta licencja zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu zarówno w celach komercyjnych i niekomercyjnych, pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Wiedza muzyczna studentów zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej oraz jej weryfikacja w praktyce szkolnej

Naczelnym zadaniem uczelni prowadzących kierunki pedagogiczne jest wyposażenie studentów, przyszłych nauczycieli w gruntowną i rzetelną wiedzę teoretyczną i praktyczną. Wiadomości teoretyczne, jakie studenci zdobywają na wykładach i zajęciach grupowych znajdują odzwierciedlenie w konkretnych poczynaniach praktycznych. Uwidaczniają się one głównie podczas prowadzenia lekcji i ćwiczeń z dziećmi w szkole. Lekcje praktyczne stanowią tutaj pierwszy sprawdzian posiadanych umiejętności pedagogicznych¹. Studenci bowiem w trakcie ich realizowania wykazują się nie tylko wiedzą teoretyczną i praktyczną ale również zdolnościami organizacyjnymi, oczekiwaną postawą, umiejętnościami rozwiązywania wielu problemów natury pedagogicznej oraz działaniem potwierdzającym ich przydatność do wybranego przez siebie zawodu. Umiejętności te można nabyć tylko w bezpośrednim kontakcie ze szkołą i jej uczniami.

Kształcenie specjalistyczne jest procesem zdobywania przez przyszłych nauczycieli wiedzy i umiejętności praktycznych w wyniku planowego i świadomego doświadczenia. W ramach praktyk pedagogicznych odbywa się kształcenie przyszłych nauczycieli w placówkach ćwiczeniowych. Jak podkreśla w swoich publikacjach P. Kowolik, jest to bardzo ważna forma organizacyjna, w czasie której realizowane jest praktyczne przygotowanie do zawodu. Zajęcia terenowe przyczyniają się do zdobywania przez studentów pierwszych doświadczeń zawodowych oraz łączenia praktycznej działalności z jej teoretycznymi podstawami. Doświadczenia zawodowe stanowią sumę przeżyć związanych z wykonywaniem pracy zawodowej. W zakres doświadczenia zawodowego wchodzi umiejętności, sprawności i nawyki².

¹ J. Uchyła-Zroski: Wybrane zagadnienia z dydaktyki wychowania muzycznego. Katowice 1991, s.79.

² P. Kowolik: Znaczenie praktyk pedagogicznych w kształceniu przyszłych nauczycieli klas I-III. [W:] Edukacja Wczesnoszkolna w kontekście reformy systemu szkolnego. Red. E. Marek, R. Więckowski, Piotrków Trybunalski 2000, s. 123.

Przedmioty metodyczne wsparte zajęciami terenowymi w szkole

Kształcenie przyszłych nauczycieli nauczania zintegrowanego ma na celu przygotowanie adeptów do samodzielnego nauczania i wychowania na szczeblu propedeutycznym, a także uformowanie ich jako osoby dysponującej określonymi umiejętnościami zawodowymi oraz cechami osobowościowymi przydatnymi w procesie nauczania³. Studenci w ramach przedmiotów metodycznych odbywają praktyki ciągłe (asystenckie i nauczycielskie) oraz praktyki doraźne, stanowiące przedłużenie ćwiczeń z zakresu metodyk nauczania np. muzyki. Celem praktyki jest prowadzenie pierwszych lekcji muzyki pod nadzorem nauczyciela instruktora i nauczyciela akademickiego. Przed każdą prowadzoną lekcją student jest zobowiązany do przedłożenia konspektu zajęć. Po ich przeprowadzeniu następuje wspólne, z całą grupą hospitującą, omówienie. Zauważone podczas zajęć terenowych problemy natury dydaktycznej lub wychowawczej stanowią podstawę do dyskusji i działań (np. w formie symulacji metodycznej) kolejnych ćwiczeń na uczelni.

Przygotowanie muzyczne nauczycieli nauczania zintegrowanego

Na jakość muzycznych kompetencji studentów, przyszłych nauczycieli klas początkowych składa się wiele elementów indywidualnych, tj.: poziom uzdolnień, osobowość, cechy charakteru oraz elementy zależne bezpośrednio od jego pracy, wysiłek włożony w nabywanie sprawności w umiejętnościach muzycznych, wzbogacanie wiedzy o muzyce i osiąganie konkretnych wyników w zakresie takim jak: umiejętności warsztatowe, wiedza o muzyce, wiedza i umiejętności metodyczne oraz kultura muzyczna⁴. One to, przyswojone i utrwalone, mogą w praktyce przełożyć się na zabezpieczenie, wynikających z potrzeb ogólnorozwojowych, praw każdego dziecka do zdobycia podstawowej orientacji w dziedzinie muzyki. W efekcie zaś prowadzić do umiejętności zaspokojenia i realizowania naturalnych potrzeb rozwojowych młodego człowieka w zakresie ruchu, aktywności psychicznej, radości, przeżywania, swobody działania i tworzenia.

Z punktu widzenia wychowania muzycznego możemy mówić o różnych płaszczyznach integracji. Integracja może odnosić się do różnych form wychowania

³ Por.: K. Duraj-Nowakowa: Profesjonalizacja studentów przez teorie i praktyki pedagogiczne. Łowicz 1996.

⁴ M. Suświłło: Psychopedagogiczne uwarunkowania wczesnej edukacji muzycznej. Wyd. UWM, Olsztyn 2001.

muzycznego, a także do scalania tych form z innymi przedmiotami nauczania. Odmiernym zagadnieniem jest praktyczna integracja sztuki, czyli łączne jej uprawianie dla stworzenia jednego dzieła środkami wielu sztuk⁵. Muzyka mając tradycję tak dawną, jak cywilizacja człowieka posiada wiele możliwości integracyjnych. Tym czynnikiem łączącym wszystkie sztuki jest symbol, który indywidualnie może być odbierany bardzo różnie, natomiast w zespoleniu syntetycznym stworzy uzupełnienia, prowadząc pełny dialog. Konsekwencją syntezy sztuk dla ucznia, jak pisze M. Płomiński, mogą być wypowiedzi ruchowe pod wpływem muzyki, formy plastyczne odtwarzane ruchem, improwizacje: ruchowe, rytmiczne, melodyczne inspirowane tekstem oraz ruch inspirowany muzyką, plastyką, tekstem stworzonym przez dziecko. Korzystne dla procesu nauczania - uczenia się będzie, gdy wymienione związki przybiorą formę zabawy w sztukę, pozostającą w układzie swobodnej improwizacji, bądź poddanej określonej dyscyplinie, podczas której nastąpi rozwój wyobraźni, inteligencji, krytycyzmu, czy w jakimś zakresie smaku artystycznego⁶. Zajęcia integracyjne, w trakcie których dziecko słucha muzyki, maluje, śpiewa, tańczy niewątpliwie wpłyną na głębsze przeżywanie lub choćby przyczyni się do późniejszego zainteresowania sztuką. Sztuka może i powinna stanowić odzwierciedlenie uczuć i myśli, być wyrazem przeżyć człowieka, jego reakcją na otaczający świat, sposobem rozumienia innego człowieka, a nawet poznania własnej osobowości⁷. Człowiek dorosły, jak również dziecko, powinien ciągle odkrywać przed sobą nowe, nieznanne dotąd obszary, kreować siebie, wzbogacać się wewnątrz. Może tego dokonać właśnie poprzez sztukę, w której zdecydowana rola przypadnie muzyce łatwo łączącej się z osobowością dziecka, jak również zespalającą się z innymi dziedzinami tworząc inspirujące więzi⁸.

Nauczyciel, realizując cele i zadania kształcenia na pierwszym poziomie nauczania (kl. I-III), otrzymuje możliwość łączenia zawartych w programie haseł muzycznych z treściami pozostałych przedmiotów nauczania. Są one przydatne chociażby w realizacji celów kształcenia z zasadą pogładowości, która opiera się na założeniu, iż „*nie ma nic w umyśle, czego by przedtem nie było w zmysłach*”⁹ (integracja funkcjonalna skoncentrowana na dziecku). Innym rodzajem integracji jest wykorzystanie muzyki w terapii i profilaktyce. Terapia rozumiana jest jako leczenie, likwidowanie pewnych zaburzeń. Natomiast profilaktyka, w tym muzyczna, staje się działaniem zapobiegającym powstawaniu u dzieci niepożądanych przy-

⁵ M. Płomiński: Uwagi do integracji w wychowaniu muzycznym. [W:] Z teorii i praktyki wychowania muzycznego. Red. H. Danel-Bożek, Wyd. UŚ, Katowice 1997, s. 98.

⁶ kształcenia ogólnego na poziomie elementarnym. „Nauczyciel i Szkoła” 1999, nr 1, s. 111.

⁷ M. Kisiel: Zabawa muzyczna i jej miejsce w pracy terapeutyczno-kompensacyjnej nauczyciela i wychowawcy. AUXILIUM SOCJALE, 2001, nr 2 (18), s. 52.

⁸ M. Przychodzińska: Wychowanie muzyczne - idee, treści, kierunki rozwoju. WSiP, Warszawa 1989, s. 82.

⁹ W. Okoń: Nowy słownik pedagogiczny. Wyd. „Żak”, Warszawa 1996, s. 236.

zwyczajów i postaw, błędów w uczeniu się lub wad postawy ciała¹⁰. Celem założonych poczynań jest m.in. stworzenie dogodnych warunków do odreagowania drzemających wewnątrz młodego człowieka napięć psychofizycznych.

Edukacja muzyczna na elementarnym poziomie jest jednym z ogniw szeroko pojętych działań dydaktyczno-wychowawczych, nastawionych na wszechstronny rozwój psychiczny, fizyczny, emocjonalny i społeczny, jak również na ukierunkowanie tego rozwoju. Przyjmując charakter działań stymulacyjnych powinna ona uwzględniać także zespół uwarunkowań, w których dziecko funkcjonuje tj.: środowisko rodzinne, szkolne i lokalne. Pożądane pozytywne zmiany w rozwoju dziecka dokonujące się pod ich wpływem nie powinny być realizowane w formie dążności do z góry założonych wyników, lecz przybierać formę sprzężeń zwrotnych rozpiętych między możliwościami ucznia i bodźcami edukacyjnymi wzmacniającymi jego rozwój¹¹.

Płaszczyzny integracyjne wskazują na wielość okazji i możliwości działań spajających, czyniąc muzykę czynnikiem wspomagającym nabywanie kompetencji dziecka w kształceniu zintegrowanym. Sama strategia nauczania zintegrowanego nie powinna przesłaniać działań typowo artystycznych nacechowanych troską o nabywanie kompetencji w zakresie śpiewu, ruchu z muzyką, gry na instrumentach, percepcji muzyki czy jej tworzeniu¹². Ważnym i w pełni uzasadnionym wydaje się pogląd, że wiadomości i umiejętności muzyczne muszą być wprowadzane zgodnie z zasadą systematyczności, stopniowania trudności i w porządku logicznym. Powinny być one opracowane poza integracyjną tematyką poznawczą przybierając często formę odrębnych zajęć.

Przebieg zajęć otwartych z muzyki

Trzon prowadzonych przez studentki Pedagogiki Wczesnoszkolnej, otwartych zajęć muzycznych stanowiły lekcje z dominantą edukacji muzycznej prowadzone w klasach I-III¹³. Tematyka zajęć koncentrowała się wokół celów i treści wynikających z założeń programu nauczania zintegrowanego a wzbogaconych dodatkowo o nowe i ciekawe rozwiązania metodyczne. Tematy zajęć muzycznych:

- „Walc kwiatów” - improwizacja ruchowa do muzyki P. Czajkowskiego. Poznajemy rekwizyty, stroje i figury baletowe;

¹⁰ M. Kisiel: Profilaktyka muzyczna w szkole. "Nauczyciel i Szkoła" 1998, nr 2, s. 128.

¹¹ Kisiel M.: Przygotowanie muzyczne nauczycieli klas I-III do nauczania zintegrowanego. [W:] Teoretyczne i praktyczne aspekty kształcenia zintegrowanego. Red. H. Kosętko, J. Kuźma, Kraków 2000, s. 512.

¹² Zob.: E. Lipska, M. Przychodzińska: Muzyka w nauczaniu początkowym. Metodyka. WSiP, Warszawa 1991; H. Burzyńska: Metodyczne ABC nauczyciela muzyki klasy I-III. Wyd. WSP, Olsztyn 1996.

¹³ Zajęcia muzyczne prowadzone w klasach I-III Szkoły Podstawowej nr 2 w Katowicach (23.05.2002 r.).

- „Nasza mama, mama zadumana” - utrwalenie i doskonalenie warstwy melodycznej, rytmicznej i słownej piosenki pt. „Mama w kuchni”;
- „W krainie dźwięków” - aktywne słuchanie muzyki z wykorzystaniem instrumentów;
- Ilustracja plastyczna pojęć staccato i legato na przykładzie muzyki artystycznej.

Lekcje prowadzące były przez studentki IV roku Pedagogiki Wczesnoszkolnej: K. Przondziona A. Balcer, M. Boczek, A. Rembiasz, A. Kucińską. Zorganizowane zajęcia otwarte stały się swoistym podsumowaniem kilkusemestralnego okresu nauki i pogłębionych studiów metodycznych w zakresie edukacji muzycznej. Przybliżeniu obszaru obserwowanych działań dydaktyczno-wychowawczych niech posłuży przytoczony, w formie scenariusza, przebieg dwóch lekcji.

Scenariusz zajęć muzycznych w klasie II

TEMAT: *W krainie dźwięków* - aktywne słuchanie muzyki z wykorzystaniem instrumentów

CEL OGÓLNY: Zaznajomienie dzieci z różnymi instrumentami muzycznymi oraz kształtowanie umiejętności wykorzystania ich podczas aktywnego słuchania muzyki.

CELE OPERACYJNE:

- uczeń bierze aktywny udział w powitance i pożegnance rytmicznej, potrafi rozpoznać metrum $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$;
- potrafi zilustrować ruchem treść piosenki *Granie i śpiewanie* wypowiedzią na temat piosenki, na podstawie usłyszanego dźwięku odgaduje nazwę instrumentu muzycznego, potrafi reagować ruchem na jego dźwięk, umie poruszać się w rytm prezentowanego utworu muzycznego;
- wykorzystuje instrumenty perkusyjne (bębenek, kastaniety, drewnienka, trójkąty) tworząc akompaniament do prezentowanego utworu muzycznego;
- umie rozpoznać budowę trzyczęściową (ABA) utworu muzycznego, zna postać kompozytora J.F. Haendla.

Do udziału w spotkaniu zaproszono dyrekcję szkoły, nauczycieli nauczania zintegrowanego, pracowników naukowych i dydaktycznych Katedry Pedagogiki Wczesnoszkolnej W-PIPs, UŚ, nauczycieli doradców metodycznych RODN Katowice (muzyka, nauczanie zintegrowane) oraz rodziców, uczniów i studentów. Spotkanie zostało przygotowane przez studentów IV roku Pedagogiki Wczesnoszkolnej pod kierunkiem dr Mirosława Kisiele, jako wsparte konstruktywną dyskusją, muzyczne zajęcia otwarte.

METODA: aktywne słuchanie muzyki.

FORMA: praca indywidualna i grupowa.

POMOCE: instrumenty muzyczne (pianino, keyboard, gitara, skrzypce, flet oraz perkusyjne: bębenek, trójkąt, grzechotki - marakasy, drewnienka - clavesy, talerze, tamburyno, quiro, kastaniety), magnetofon, kasetta (G. F. Haendel: *Muzyka na wodzie*, B. Broda: *Dzieci z brodą*), plansze przedstawiające instrumenty muzyczne, zeszyt nutowy, podręcznik, przybory do pisania.

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1. **Powitanka - Rapowanka.** Nauczyciel wprowadza dzieci w świat rytmu - w metrum *powitanki*⁴, tworzenie akompaniamentu perkusyjnego w formie ćwierćnutowego ostinato. Następnie wita dzieci słowami powitanki, dzieci odpowiadają w określony sposób. Prowadzący prezentuje dźwiękogesty (uderzanie ręką o udo, klaśnięcie oburącz), które będą towarzyszyły powitance:

Nauczyciel:

Dzień do - bry dzie - ci | jak się dziś ma - cie, | czy ra - zem ze - mną | się przy - wi - ta - cie.

Uczniowie:

Dzień do - bry Pa - ni | ma - ny się świe - tnie, | i na - szych go - ści | wi - ta - my pię - knie.

♩ – uderzenie lewą ręką o lewe udo; ♩ – uderzenie prawą ręką o prawe udo; ♩ – klaśnięcie w dłonie

2. **Przypomnienie i utrwalenie piosenki pt. *Granie i śpiewanie*.** Osoba prowadząca wykonuje piosenkę pt. *Granie i śpiewanie*, i podpowiada dzieciom sposób ilustracji ruchowej do jej słów. Wszystkie dzieci śpiewają i naśladowują gesty prowadzącej. Rozmowa na temat piosenki: określenie tempa, nastroju, dynamiki utworu - dzieci udzielają odpowiedzi:

- ćwiczenia usprawniające artykulatory: rzucie cukierka, wypychanie językiem policzków; ćwiczenia oddechowe - dmuchanie baloników, rozluźnianie żuchwy i gardła - ziewanie;
- śpiew mormorando - zwrócenie uwagi na przebieg melodyczny piosenki, rytm, przypomnienie sobie gestów ilustrujących słowa piosenki;
- śpiew z tekstem, zwrócenie uwagi na dynamikę głosu i jego nie forsowanie, dbałość o dykcję;

- d) wzbogacanie słownictwa - omówienie charakteru piosenki: wesoła, skoczna, zabawna, słowa opowiadają o różnych instrumentach muzycznych tj. gitara, flet, róg.

Granie i śpiewanie

muz. i sł. B. Broda

1. Uszy oczy, ręce dwie,
buzia nie zamyka się.
Pan Bóg ci to wszystko dał,
zebyś śpiewał mu i grał.

Ref.
Bo granie i śpiewanie to twoje zadanie.
Bo granie i śpiewanie to twoje zadanie.
Bis

2. Na gitarze i na flecie,
i na rogu jeśli chcecie.
Graj i śpiewaj z nami bracie,
w lesie, w szkole, no i w chacie.

3. **Quiz muzyczny Wyteż słuch - nadstaw uszy.** Prowadzący chowa się za kotarą, gdzie prezentuje dźwięk jednego z instrumentów. Zadaniem dzieci jest odgadnięcie, jaki to instrument, a następnie wskazanie go na planszy. Gdy wszystkie zagadki zostaną rozwiązane, prowadzący prezentuje sposób wydobywania dźwięków na poszczególnych instrumentach:
- podział instrumentów na dwie grupy: niemelodyczne (bębenek, trójkąt, tamburyno, kołatka, grzechotka, drewnienka) i melodyczne (dzwonki chromatyczne, flet, skrzypce, gitara, pianino);
 - prezentacja gry na wybranych instrumentach, zapoznanie uczniów z różnymi sposobami wydobywania dźwięku, wskazanie różnic i podobieństw między instrumentami;
 - wysłuchanie nagrań prezentujących brzmienie poszczególnych instrumentów muzycznych.
4. **Zabawa muzyczno-ruchowa.** Nauczyciel proponuje zabawę ruchową (z cyklu ćwiczeń pobudzająco-hamujących): na dźwięk trójkąta dzieci przyjmują dowolną pozycję (tworzą dowolną figurę), na dźwięk drewnienek - maszerują, grzechotki - podskakują, a na dźwięk tamburyna - biegają. Zwrócenie uwagi na pomysłowość w tworzeniu figur, sposób poruszania się - zgodność ruchu z rytmem i brzmieniem instrumentu, postawa wyprostowana, sylwetka rozluźniona, prawidłowe ułożenie rąk i stóp.

5. **Aktywne słuchanie muzyki *Country dance*.** *Muzyka na wodzie* J.F. Haendla to utwór o charakterze plenerowym i okolicznościowym, który zawiera 25 części (tańce, pieśni, arie itp.) pod wspólnym tytułem *Muzyka na wodzie*. Ze względu na czas trwania (ok. 60 min.) często jest prezentowany jako suita z dowolnie wybranymi częściami. *Country dance* to ogólnie przyjęta nazwa tańców angielskich pochodzenia ludowego - popularne w XVII i XVIII w., tańczone w równoległych rzędach (mężczyźni naprzeciw kobiet). *Country dance* mają prostą strukturę muzyczną, charakteryzującą się punktowym rytmem i ośmiotaktową symetrią.

Forma

trzyczęściowa -**ABA**

A	B	A
a a b b	c c d d	a a b b

Przebieg ćwiczenia:

- improvizacja ruchowa *Country dance* J. F. Haendla z suity *Muzyka na wodzie* - pozycja siedząca, tańczą ręce (przed sobą, w górze, klaszcza), tułów, nogi (tupnięcie prawą i lewą nogą), ukłon - zgodnie z przebiegiem rytmicznym i budową utworu;
- określenie budowy utworu, charakterystyka poszczególnych jego części (ABA) - wykorzystanie kolorowych kartonów jako symbolu, przy omówieniu budowy nawiązanie do improvizacji ruchowej;
- tworzenie akompaniamentu na wybranych instrumentach perkusyjnych do muzyki artystycznej.

Dzieci dzielimy na trzy grupy, które będą grały na trójkątach, drewniankach (claves) i bębenkach. W pierwszej fazie nauki dzieci markują wydobywanie poszczególnych dźwięków, dzięki czemu dokładnie mogą usłyszeć moment, w którym mają go wydobyć oraz inspirowane są do wyobrażenia sobie barwy dźwięku, jaką mogą uzyskać ze swoich instrumentów. Następnie prowadzący rozdaje instrumenty muzyczne i wspólnie z uczniami realizuje partyturę.

Partytura:

A	B	A
a - 	c - 	a -
a - 	c - i 	a -
b - i 	d - 	b - i
b - i 	d - i 	b - i

Legenda: - trójkąt, - drewnianka, - bębenek

Pozytywny stosunek do wysłuchanego dzieła muzycznego gwarantuje nam prawdziwe zainteresowanie wiadomościami, które w innych warunkach byłyby trudne do przekazania. Możemy nawiązać do epoki, kompozytora czy budowy utworu. Widowskowy charakter tego opracowania umożliwi nam późniejszą prezentację publiczną.

6. **Powtórzenie piosenki *Granie i śpiewanie*.** Dzieci kolejny raz śpiewają piosenkę tym razem z akompaniamentem gitary. Zwrócenie uwagi na interpretację tekstu, oznaczenia dynamiczne, artykulację dźwięku, jak również poprawność oddychania. Dopracowanie gestów ilustrujących słowa piosenki.
7. **Podsumowanie i zakończenie zajęć.** Prowadzący pyta, jakie instrumenty uczniowie poznali na dzisiejszych zajęciach. Prosi kilkoro dzieci, by wydobyły z nich dźwięk oraz przypomniały budowę poznanego utworu muzycznego - *Country dance* (ABA) oraz sylwetkę J.F. Haendela, jako kompozytora. Wskazały różnice między instrumentami melodycznymi i niemelodycznymi.
- Nauczyciel prezentuje poezję i poleca, aby dzieci odpowiedziały w ten sam sposób, ale już z użyciem dźwiękociał. Tworzenie akompaniamentu perkusyjnego w formie ćwierćnutowego ostinato w metrum $\frac{3}{4}$, dołączenie recytacji.

3 $\frac{3}{4}$ Już za - je - cia | się skoń - czy - ly | i na prze - rwę | czas. | Za za - ba - wę | dzie - ku - je - my | i że - gna - my | was.

☞☞ - pstrykanie palcami oburącz: 🦶 - tupnięcie prawą nogą; 🦶 - tupnięcie lewą nogą

Scenariusz zajęć muzycznych w klasie I

TEMAT: Ilustracja plastyczna pojęć staccato i legato na przykładzie muzyki artystycznej C. Saint-Saensa i M. Musorgskiego

CELE OGÓLNE: Kształtowanie umiejętności dostrzegania różnic artykulacyjnych - staccato i legato. Rozwijanie wyobraźni ruchowo-przestrzennej i plastycznej. Doskonalenie poprawnej artykulacji. Rozwijanie poczucia rytmu.

CELE OPERACYJNE:

- uczeń potrafi powtórzyć powitanekę prezentowaną przez nauczyciela,
- umie wykonać ćwiczenie artykulacyjne w oparciu o obrazki dźwiękowe z uwzględnieniem staccato i legato,
- uważnie słucha prezentowanych utworów,
- wypowiada się na temat różnic i podobieństw zauważonych podczas prezentacji obrazków dźwiękowych i utworów muzyki artystycznej, zna pojęcia staccato i legato,
- potrafi zadeklamować znany wiersz uwzględniając różnice artykulacyjne,
- umie wyrazić ruchem pojęcia staccato i legato,
- potrafi wskazać symbole plastyczne odpowiadające artykulacji staccato i legato,
- wykonuje pracę plastyczną zgodnie z poleceniem, stosując wskazaną przez nauczyciela technikę,
- potrafi wykonać poezję adekwatnie do prezentacji nauczyciela.

METODA: czynna (ćwiczenia ruchowe, wykonanie pracy plastycznej), słowna (polecenia, rozmowa z dziećmi) i percepcyjna (wysłuchanie utworów, obrazki dźwiękowe).

FORMA: indywidualna praca uczniów, praca z całą klasą.

POMOCE: obrazki dźwiękowe, magnetofon, kasetę z utworami: „Łabędź” z *Karnawału zwierząt* C. Saint-Saensa oraz „Taniec kurczą” z *Obrazków z wystawy* M. Musorgskiego, farby - akwarele i plakatowe, blok, pędzle, kubki z wodą, podkładki na stoliki.

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1. Powitanie dzieci - „Wszyscy są ...”. Przypomnienie powitanek na zasadzie echa rytmicznego i melodycznego. Nauczyciel prezentuje powitanek: pierwszy raz staccato, a drugi raz legato - dzieci ponownie powtarzają. Uczniowie wypowiadają się na temat usłyszaných różnic w artykulacji.

Wszy-scy są, wi-tam Was. Za-czy-na-my już czas!

Jes-ten ja, jcs-tes Ty. Raz, dwa, trzy!

2. Nauczyciel przedstawia uczniom obrazki dźwiękowe i prezentuje sposób artykulacji dźwięków.

p p p p p p P P P P P P P *m m m m m m m m*

z z z z z z z *m m m m m m B!* *k⁺ k⁺ k⁺ k⁺ k⁺ k⁺ k⁺ k⁺*

3. Zabawa ruchowa ilustrująca różnice artykulacyjne. Uczniowie ustawiają się w rozsypanie, nauczyciel proponuje następujące ćwiczenie: wykonać ruch (staccato, legato) do podanego tekstu. Po realizacji ćwiczenia, uczniowie charakteryzują wykonaną improwizację, opisując ją własnymi słowami.

Legato

Staccato

- malowanie kółek w przestrzeni stopami,	- rysowanie punktów palcami
- malowanie ścian,	- naśladowanie łapania muchy,
- mycie okien, wycieranie stołu,	- szybkie przeskoki z nogi na nogę.
- głaskanie psa, kołysanie się.	- stanie na jednej nodze. wystukiwanie rytmu palcami drugiej nogi.

4. Nauczyciel prezentuje dwa utwory: „Łabędź” z *Karnawału zwierząt* C. Saint-Saensa i „Taniec kurcząt” z *Obrazków z wystawy* M. Musorgskiego. Uczniowie uważnie słuchają, a następnie wskazują różnice w sposobie wykonania tych dwóch utworów. Nauczyciel wyjaśnia, że pierwszy utwór „Łabędź” jest przykładem utworu wykonanego **legato**, natomiast „Taniec kurcząt” został wykonany **staccato**. Definiowanie poznanych pojęć:

STACCATO jest to rodzaj artykulacji, czyli sposobu wydobywania dźwięków polegający na wyraźnym oddzielaniu dźwięków. W zapisie nutowym oznacza się kropką nad nutą.

LEGATO jest to rodzaj artykulacji polegający na ścisłym łączeniu następujących po sobie dźwięków. W zapisie nutowym oznacza się słownie lub łukiem.

5. Nauczyciel prosi uczniów by spróbowali wypowiedzieć wybrane przysłowie lub zadeklamować znany im wiersz dwoma poznanymi sposobami - raz staccato, drugi raz legato, w oparciu o wcześniejsze ćwiczenia dotyczące różnic artykulacyjnych powitanki i obrazków dźwiękowych.

„Listopad - liść opadł” „Jedzie grudzień po grudzie”

„Traf traf misia bela misia Kasia kłafacela Misia a, misia be, misia Kasia kłaface”

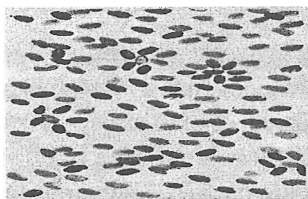
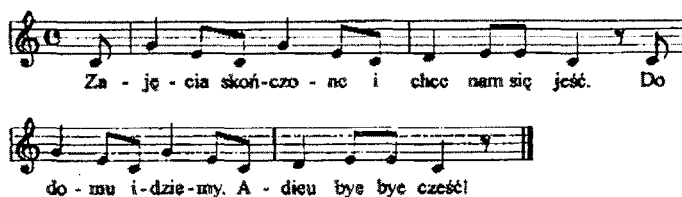
„Rąbał, rąbał siekiereczką, narąbał szesnaście, a jeżeli nie wierzycie porachować raczcie”

„Ene due like fake, torba borba esse smake deus meus kosmateus, immorele baks”

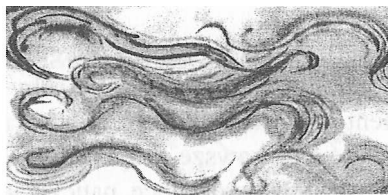
„Droga pani zimo, sygnij dużo śniegu, żeby nam saneczki nie ustały w biegu”

6. Uczniowie proponują swoje sposoby przedstawienia ruchem wysłuchanych fragmentów utworów muzycznych. Wszystkie dzieci improwizują ruch, wykorzystując najciekawsze propozycje. Ćwiczenia ruchowe można urozmaicić: uczniowie stoją w rozsypane, nauczyciel prezentuje muzykę i wymienia części ciała, które w danym momencie powinny wykonywać odpowiedni ruch, np. głową, prawą ręką, lewą nogą, itp. Uczniowie wykonują - odpowiedni do muzyki, ale wybrany przez siebie - ruch tylko wymienioną częścią ciała.
7. Nauczyciel proponuje uczniom, by teraz, zainspirowani wysłuchanymi utworami, spróbowali namalować poznane sposoby artykulacji. Wspólnie z uczniami ustala symbole plastyczne odpowiadające artykulacji staccato i legato: legato - linie, łuki, pętle; staccato - punkty, plamy, kreski, figury geometryczne.
9. Wykonanie pracy plastycznej - złożenie kartki z bloku formatu A3 na pół. Pierwsza połowa pracy zostaje wykonana techniką „mokre w mokre”. Uczniowie moczą połowę kartki i następnie malują akwarelami różne linie, łuki, pętle, przedstawiając w ten sposób artykulację legato. Natomiast na drugiej połowie kartki uczniowie przedstawiają pojęcie staccato malując punkty, figury geometryczne, plamy, kreski. Inne propozycje pracy plastycznej:

- > część klasy maluje artykulację staccato, część legato w sposób przedstawiony powyżej,
 - > nauczyciel rozkłada na podłodze duży arkusz brystolu; każde dziecko moczy palce w farbie przygotowanej na spodku, a następnie na części, która ma przedstawiać staccato zostawia ślady boków palców, a na części mokrej przedstawiającej legato maluje palcami fale, linie.
11. Po skończonej pracy uczniowie prezentują swoje obrazy, wyjaśniają, dlaczego w taki sposób przedstawili poznane pojęcia. Uczniowie zostają nagrodzeni oklaskami za wykonane prace. Własnymi słowami wyjaśniają różnice pomiędzy artykulacją staccato a legato.
- 12 Nauczyciel żegna się z uczniami prezentując pożegnanek staccato, uczniowie odpowiadają legato.

Rys. 1. Staccato

Rys. 2. Legato

Konkluzja

Aspekt kształcenia zintegrowanego z dominantą muzyki i jej form aktywności w ramach zajęć zintegrowanych powinien być mocno zaakcentowany, tak aby wyartykułowana możliwość łączenia muzyki z innymi dziedzinami kształcenia stała się impulsem dla studentów i nauczycieli w kierunku uzupełniania i pogłębiania swojej wiedzy z zakresu wychowania muzycznego. Sama muzyka realizowana podczas zajęć kształcenia zintegrowanego nie powinna być traktowana wyłącznie jako „ozdobnik” czy choćby tylko wzmocnienie podawanych treści wyłącznie w powiązaniu z innymi przedmiotami. Odębność realizacji zadań muzycznych wynika z konieczności zachowania stopniowania trudności w przechodzeniu na wy-

ższe poziomy poznania w realizacji zadań różnych form aktywności muzycznej. Nauczyciel powinien być świadomy faktu, iż nie można mówić o muzyce bez muzyki, a podawane treści z zakresu edukacji muzycznej uczeń musi najpierw przeżyć, odczuć, sam spróbować rozwiązać, by następnie działać w wybranym obszarze aktywności muzycznej.

Praktyka nauczycielska w czasie studiów to nie tylko obserwacja wzorów dla ich ewentualnej aplikacji, ale również uczenie się przez praktykę, wychodzenie poza standardowe wzorce, nauka przez działanie oraz rozwijanie i pogłębianie własnych kompetencji w dialogu z innymi ludźmi. Od przyszłego pedagoga rzeczywistość szkolna wymaga działań na wskroś elastycznych. On sam w trakcie realizowanych czynności powinien wykazać się dużą refleksją nad przebiegiem zajęć, zamierzonymi i ukrytymi efektami oraz kontekstem podejmowanych czynności. Ważnym etapem jest samokształcenie, czyli pozyskiwanie w teorii wsparcia dla lepszego zrozumienia przebiegu tego typu działań i inspiracji do tworzenia wizji zmiany procesu nauczania - uczenia się.